HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מתוך שלא היתרתה לו אלא על ידי קיטוף זכור הוא אמר ליה אביי תינח קצירה טחינה והרקדה מאי איכא למימר הא לא קשיא טחינה בריחיא דידא הרקדה על גבי נפה בית השלחין דשריא קצירה דתנן [א]קוצרין בית השלחין שבעמקים אבל לא גודשין מאי איכא למימר אלא אמר אביי חדש בדיל מיניה חמץ לא בדיל מיניה אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא אלא אמר רבא דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא כדשנינן דרבנן אדרבנן לא קשיא הוא עצמו מחזר עליו לשורפו מיכל אכיל מיניה רב אשי אמר דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא קמח קלי תנן והא דרב אשי[ב] [ג]ברותא היא תינח מקלי ואילך עד קלי מאי איכא למימר וכי תימא הכא נמי ע"י קיטוף [ד]וכדרבה בית השלחין דשריא קצירה מאי איכא למימר אלא הא דרב אשי [ה]ברותא היא: **מתני'** [ו]משקרב [א]העומר הותר א] חדש מיד [ז]הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן [ח]משחרב בהמ"ק [ב]התקין ר' יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור אמר ר' יהודה והלא מן התורה הוא אסור שנאמר [1]עד עצם היום הזה מפני מה הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן מפני שהן יודעין שאין ב"ד מתעצלין בו: **גמ'** רב ושמואל דאמרי תרוייהו בזמן שבית המקדש קיים עומר מתיר בזמן שאין בית המקדש קיים האיר מזרח מתיר מאי טעמא תרי קראי כתיבי כתיב [1]עד (יום) הביאכם וכתיב עד עצם היום הזה הא כיצד כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו [ט]אפילו בזמן שבית המקדש קיים ב] האיר מזרח מתיר והכתיב עד הביאכם למצוה משקרב העומר הותר חדש מיד למצוה העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש ג] למצוה

משחרב

מתוך שלא היתרתה לו. לקצור במגל אלא ע"י קטוף ביד ולא במגל כמו (דברים כג) וקטפת מלילות בידך דקצירה קודם העומר אסורה כדקתני במתני' [י] ואסור לקצור לפני העומר: [כ]**זכור הוא.** דחדש הוא ולא אכיל: **טחינה והרקדה מאי.** שינוי איכא דליהוי זכור ולא יאכל: **בריחיא דידא.** ד] דריחים מתגלגלת ביד ולא בשל מים: **קוצרין בית השלחים שבעמקים.** דכיון דשדה יבישה היא אי משהו לה לאחר בשולה אזלה לאיבוד. ל"א רעות הן ואין עומר בא מהן ואמרינן בהאי פירקין (דף עא.) ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר וממקום שאי אתה מביא אתה קוצר ולשון זה עיקר וכן מפורש לקמן [שם]: **אבל לא גודשין.** לא יעשו גדיש עד לאחר העומר: **חדש בדיל מיניה.** שהרי לא אכל חדש כל השנה: **חמץ לא בדיל מיניה.** כל השנה שהרי אכלו עד הנה הלכך אתי למיכליה: **דרבנן אדרבנן לא קשיא.** בתמיה. דהכא אמרי רבנן שלא ברצון חכמים עושין דגזרינן שמא יאכל והתם אמרי יבדק לאחר המועד דהיינו בתוך הפסח: **קמח קלי תנן.** דאין ראויין לאכילה. (קמח) [ל] כעין קמח שלנו (א) ה] קמח [מ] הבא מתבואה שנתייבשה בתנור: **עד קלי מאי איכא למימר.** כגון בשעת קצירה דראוי לאוכלו: **מתני' הרחוקים.** שאין יודעים אם עדיין קרב ו] מותרין מחצות היום ולהלן כדתני טעמא לקמן: **שיהא יום הנף.** יום ט"ז שבו מניפין את העומר כולו אסור לאכול חדש: **א"ר יהודה.** לתנא דמתני' וכי רבן יוחנן התקין: **והלא מן התורה אסור** ז] **שנאמר עד עצם.** ובזמן שאין בית המקדש קיים משתעי קרא כדמוקי בגמ': **מפני מה אמרו.** בין לר' מאיר ובין לר' יהודה דאפי' ר' יהודה מודה דבזמן שיש עומר עומר מתיר דכתיב (ויקרא כג) עד (יום) הביאכם: **גמ' האיר המזרח.** הנץ החמה של ט"ז אבל לילו אסור: **עד עצם היום.** עד מרצה היום וקסבר עד ולא עד בכלל: **משקרב העומר.** כל הנך משום פירכא קמייתי ח] הש"ס לרבי יוחנן וריש לקיש: **הותר חדש.** אלמא בעומר תליא מילתא: **ומשני למצוה.** מצוה להמתין עד שיקרב העומר אבל בלאו לא עבר: והתנן במתני' [ע"ב] **העומר מתיר.** חדש במדינה לאוכלו ושתי הלחם שבעצרת מתירין חדש במקדש להביא מנחות ט] מן החדש אלמא בעומר תליא מילתא:

והתנן

בקונטרס וקשה אמאי שני בלישנא דרבי יהודה קרי ליה שעת הביעור לשעה ששית ורבנן קרו ליה מועד לכך נראה דמועד ממש קאמר תוך ימי הפסח [ס]: **קוצרים בית השלחים ושל בית העמקים.** פירש בקונטרס רעות הן ואין עומר בא מהן ואמרינן בהאי פירקא ממקום שאתה מביא אי אתה קוצר וממקום שאי אתה מביא אתה קוצר וצ"ל דכיון דלכתחילה לא יביא אף על גב דאם הביא כשר ממקום שאי אתה מביא קרינא ביה דהא בית השלחים אם הביא כשר כדתנן בפרק כל הקרבנות (לקמן דף פה.) אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא מבית האילן ואם הביא כשר ותימה דהכא לא חשיב בית הזבלים ובית האילן וגם יש לתרץ דהני פסידי אי לא קצרי להו ושרו רבנן אבל הנהו לא פסדי אי משהו להו עד לאחר העומר ואחמור בהו רבנן כי היכי דאחמור הכא בגדישה אבל אכתי קשה אמאי לא חשיב [התם] בית העמקים ואית דגרסי הכא בית השלחים שבעמקים י] דההוא אם הביא פסול דאיכא תרתי ולא קרינא ביה ממקום שאתה מביא אבל היכא דאם הביא כשר אף על גב דלכתחילה לא יביא ממקום שאתה מביא הוא ואסור לקצור וכן מוכח בתוספתא (פ"י) דקתני אע"פ שאמרו אין קוצרין מבית השלחין שבהרים ומבית הבעל שבעמקים אבל קוצרים מפני הנטיעות שבו [ס] והא דלא תני בית העמקים בפרק כל הקרבנות (ג"ז שם) דבית העמקים דלאו בית השלחין פירות טובים הן ולכתחילה יביא וקצת תימה לפירוש זה דלא מישתמיט תנא בשום מקום וליתני בית השלחין שבעמקים לא יביא ואם הביא פסול ועוד תימה דבת"כ דרשינן וקצרתם את קצירה שתהא תחילה לכל הנקצרים יכול אף של בית השלחים ושל בית העמקים כו' ת"ל קצירכם של כולכם אמרתי ולא של בית השלחים ושל בית העמקים והשתא למה לן הביא דרשא הוה ליה למימר מטעמא [ע] דממקום שאי אתה מביא אתה קוצר ונראה לפרש דודאי גרסינן בכ"מ בית השלחים שבעמקים כאן ובת"כ ובית השלחים ובית הזבלים ובית האילן מדאורייתא שרו דכיון דלכתחילה לא יביא לאו ממקום שאתה מביא הוא אלא מדרבנן אסירי ואסמכוה אקרא דכתיב בת"כ אבל בית השלחים שבעמקים דאיכא הפסד גדול יותר מדאי לא העמידו חכמים דבריהם לפי שממהרים ביותר להתבשל לפני האחרים והפסד מרובה חששו והיינו דקאמר בת"כ קצירכם של כולכם אמרתי כלומר אותו שרגיל להיות נקצר בזמן שהכל קוצרין ומיהו עדיין קשה דהיכי מצינא למימר דלא חשיב בית העמקים בהדי לא יביאם משום דפירות טובים הם הא תנן בפ"ק דביכורים ומייתי לה במקום שנהגו (פסחים נג.) ולקמן בפ' כל הקרבנות (דף פד.) אין מביאין ביכורים חוץ מז' המינין ולא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים ומדלא חזו לביכורים כ"ש למנחות דלגבוה ושמא שאני ביכורים דכתיב (דברים כו) אשר תביא מארצך דמשמע משבחה של ארץ ישראל ומהשתא אי לאו ההיא דתוספתא אין לחוש אי גרסי' של בית השלחים ושל בית העמקים וחד טעמא לתרוייהו ומיהו לא יתכן דלא משום מובחר קרי ליה שבחה לקמן בפ' כל קרבנות אלא אז' המינין קאי דמשתבח בהו קרא (דברים ח) ארץ חטה ובתוספתא דריש מדכתיב מבחר נדריכם ואי הוה אמרי' דבית העמקים אם הביא פסול הוה ניחא הא דלא תני להו בהדי הנהו דלא יביא דהתם אם הביא כשר אי נמי אפילו לכתחילה כשר לשאר מנחות ודווקא לעומר הוא דפסול אפי' בדיעבד מדרשא דת"כ דבעי' קצירכם של כולכם פרט לבית השלחים ובית העמקים שממהרים להתבשל אבל קשה דא"כ הוה ליה לאיתויי לקמן אמתניתין דקוצרין בית השלחין ובגמ' אמר עלה תניא ר' בנימין אומר כתוב אחד אומר וקצרתם את קצירה וכתיב ראשית קצירכם הא כיצד ממקום שאתה מביא כו' משמע בהדיא דמהתם נפקא לן והגיא דת"כ אסמכתא: **אבל לא גודשין.** משום דבגדישה ליכא פסידא אי שבקינא עד אחר העומר והא דשרי ר' יהודה קמח וקלי במתני' משום עולי רגלים התירו וא"ת דבמתני' גזר ר"מ בקמח וקלי דאמר שלא ברצון חכמים ולקמן גבי אנשי יריחו (דף עא.) קאמר ר"מ קוצרין ברצון חכמים וי"ל דקצירה שאני משום פסידא כדפרישית וא"ת א"כ מאי קשיא ליה מקצירה אחמץ לר' יהודה שאני קצירה דאיכא פסידא וי"ל דכ"ש דאין לגזור במקום מצות ביעור: **והא כתיב עד הביאכם למצוה.** [פ] משמע דאיכא עשה דאורייתא אלא דליכא לאו והא [צ] דדחיק משום מצוה ליקו וליגזור אע"ג דאיכא איסורא דאורייתא אין סברא לגזור ולהחמיר כיון דליכא לאו ותימה מי גרע מבילה דאסרינן מהאי טעמא בפ"ק דבילה (דף ה:) דאמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך בילה אסורה מאי טעמא מהרה יבנה כו' ועוד תימה דאי איכא איסורא דאורייתא היכי משנינן בפ"ק (לעיל דף ה:) טעמא דר"ש בן לקיש דאמר מנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשרה דהוי מן המותר לישראל משום דקסבר האיר המזרח מתיר מ"מ אסור מדאורייתא [ק]:

בשיטת

עין משפט
נר מצוה

לה א ב (מיי' פ"י מהל' תמידין ומוספין הל' יג, ופ"י מהל' מאכלות אסורות הלכה ב:

◆

מוסף רש"י

מתוך שלא הותרתה לו. קצירה כדרך כל השנה אלא בידים קוטפין המלילות מן הקרקע דהא אסור לקצור לפני העומר דכתיב (ויקרא כג) עומר ראשית קצירכם אל הכהן שהוא תחלה לקצירה, זכור הוא את איסור החדש על ידי שינוי המעשה ולא אתי למיכל טחינה והרקדה. שהרי קמח תנינא היה בידים, וכשמטחינו והרקידוהו איזה שינוי היה שם דלא ליתי למיתב לפומיה הכיא שעתא טחינה. לא היו טוחנין אותו ברחים של מים אלא ברחים של יד דהוי שינוי לזכרון (פסחים י"א.). **על גבי נפה.** לצד תחתון של נפה, הופך הנפה על פניה (שם). **אלא הא דתנן.** במנחות קוצרין בית השלחין כדרך חול קודם לעומר (שם). **קוצרין בית השלחין שבעמקים.** מפני שמפסידים מהר ועוד דרעות הן ואין בהם איסור בקצירה (להלן עא.) וטעמא מפרש התם כתוב אחד אומר וקצרתם את קצירה והבאתם אלמא מותר לקצור קודם לעומר, וכתוב אחד אומר עומר ראשית קצירכם דמשמע שהוא קודם לכל קציר, הא כילד ממקום שאתה מביא עומר אי אתה קוצר קודם לו, וממקום שאי אתה מביא עומר אתה קוצר, ותנן בפרק כל הקרבנות (לקמן פה.) אין מביאין סולת למנחה לא מבית הזבלין ולא מבית השלחין ולא מבית העמקים מפני שתבואה שלהן אינה מן המובחר מאי איכא למימר. הא ליכא התם שינויא, דהא קוצרין קתני ובמגל, ולא גזרינן דילמא אתי למיכל ואוקמיה להאיה כר' יהודה במסכת מנחות בפרק ר' ישמעאל (דף עא.) מדקתני סיפא אנשי יריחו קוצרין לפני העומר וכו' ולא מיחו בידם חכמים ואמרינן מאן שמעת ליה דאמר מיחו ולא מיחו ר' יהודה **חדש בדיל מיניה.** שהרי לא הורגלו לאוכלו כל השנה ואין למודין לפשוט יד להושיט לפיהם אבל חמץ למודין הן בכך כל השנה **דרבנן אדרבנן לא קשיא.** בתמיה דלא משנית אלא לר' יהודה, והא דרבנן נמי קשיא דבמתני' לא גזרינן והתם קתני שלא ברצון חכמים דמשמע דגזור ר' מאיר דהוא מבני פלוגתיה דילמא אתי למיכל **הוא עצמו מחזר עליו לשורפו.** אע"ג דבעלמא גזרינן בדבר שעסוק בו שלא יושיט לפיו, הכא בבדיקת חמץ ליכא למיגזר דהואיל ועוסק בו אינו [illegible] אלא מחזר עליו לשורפו, אין לך זכרון לאיסור גדול מזה **ומיכל קא אכיל מיניה.** בתמיה **קמח קלי תנן.** ואין אלו ראוין לאכילה מקלי ואילך. לאחר שנתייבש בתנור אין ראוי לאכול **עד קלי.** בעודו רך בקליות קודם שיתייבש מאי איכא למימר **וכי תימא.** זכור הוא ע"י הקיטוף כדשני רבא לעיל, בית השלחים דליכא קיטוף מאי איכא למימר **ברותא היא.** וטעמא דרבי יהודה משום דבדילי מיניה וחמץ לא בדיל מיניה שרגיל בו כל שעה (פסחים יא.). **הרחוקים מותרים מחצות היום.** הרחוקים מירושלים שאין יודעין אם עדיין קרב העומר מותרין מחצות היום, אלמא דסמכינן אכהנים שהן שלוחינו ועבדי שליחותייהו ומקרבי ליה (עירובין לב.). **מותרין.** היו מותרין בזמן הבית (ר"ה ל.). **שיהא יום הנף כולו אסור.** יום הנף של עומר דהיינו ט"ז בניסן כולו אסור בחדש, ובעוד המקדש קיים משקרב העומר היו אוכלין חדש בו ביום כדכתיב (ויקרא כג) עד הביאכם, וכשחרב הבית מותר מן התורה משהאיר המזרח כדאמר במנחות (כאן) כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה דהיינו האיר המזרח וכתוב אחד אומר עד הביאכם הא כילד בזמן דאיכא עומר עד הביאכם ובזמן דליכא עומר עד עצם, ואסר רבי יוחנן בן זכאי עליהם כל היום כדמפרש טעמא בגמרא (סוכה מא. ובעי"ז ר"ה ל.). **אמר ר' יהודה.** גרסי' ולא גרסי' אמר לו ר' יהודה, שהרי לא ראהו מימיו, אבל תמה בדורו על תקנת ר' יוחנן בן זכאי ואמר מה חידוש חידש ר' יוחנן בן זכאי והלא מן התורה אסור (ר"ה ל:). **הרחוקים.** מירושלים לא היו רואין ולא היו שומעין שעת הקרבת העומר מותרין. בחדש **מחצות היום ולהלן.** לפי שיודעים שאין ב"ד מתעצלין בו מלהקריבו קודם חצות (סוכה מא.). **כאן בזמן שבית המקדש קיים.** בזמן דאיכא עומר עד הביאכם, ובזמן דליכא עומר עד עצם (שם). **אפילו בזמן שבהמ"ק קיים האיר המזרח מתיר.** בט"ז בניסן מתיר החדש דכתיב (ויקרא כג) עד עצם ומתרגמינן עד בכרן, ובכרן היינו מראית היום דכתיב (שמות כח) תרשיש שוהם ישפה ומתרגמינן כרום ימא שמראיתו דומה לים, והאי דלאין שריה נאכלין למצוה להמתין עד הבאת העומר כדפרכינן לריש לקיש בפ' ר' ישמעאל והא כתיב עד הביאכם ומשני למצוה (לעיל ה:).

מסורת הש"ס

א) לקמן עא., ב) [עמ"ש עה"ג בב"מ ע. פירוש הערוך], ג) כ"א בדותא, ד) [בפסחים יא. אית' כדרבא], ה) כ"א בדותא, ו) עירובין לב., ז) עירובין שם. סוכה מא. ר"ה ל., ח) ר"ה שם: סוכה שם, ט) לעיל ה., י) [לקמן ע.], כ) צ"ל זכור הוא את איסור החדש ולא אכיל. צ"ק, ל) צ"ל קמח כעין קמח שלנו וקלי תבואה שנתייבשה בתנור. צ"ק, מ) כ"א קלי, נ) [וע"ע תוס' פסחים י: ד"ה ואם], ס) צ"ל ואתי שפיר הא דלא תני בית העמקים כו'. צ"ק, ע) צ"ל דממקום שאתה מביא אי אתה קוצר. צ"ק, פ) [ועי' לעיל ה: שכתבו דאפילו עשה ליכא אלא מצוה בעלמא ע"ש], צ) [צ"ל דלחי], ק) [ועיין תוס' לעיל ה: ד"ה האיר דכ' לפיכך נראה דאינו אלא מצוה מן המובחר בעלמא וכו'],

◆

תורה אור השלם

1. וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: ויקרא כג יד

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמח וכו' דקמח הבא וכו' בתנור הוא הס"ד:

◆

רבינו גרשום

למיכל מיניה: מתוך שלא היתרתה לו לקצור לפני העומר כדרכו במגל אלא ע"י קיטוף זכור הוא ולא אתי למיכל: תינח קצירה מיגו דאיכא שינוי בקיטוף זכור הוא: על גבי נפה. שלא כדרכה בשינוי: בית השלחין. שדה יבשה דשריא קצירה כדרכה לפני העומר כדי שלא תפסיד התבואה מפני שהיא יבישה הרבה והרוח מפילה: מאי איכא למימר. דליכא שינוי: חדש בדיל מיניה דליתיה עד השתא זכור הוא אבל חמץ דלא בדיל מיניה עד השתא גזר: דר' יהודה אדר' יהודה לא קשיא הכא בחדש אמאי לא גזר דלמא אתי למיכל מיניה דמוציאין שוקי ירושלים מלאה קמח וקלי תנן דקמח לאו בר אכילה הוא וקלי כיון שמהובהב הוא באש נתקשה ואינו ראוי לאכילה הכי. ואית ספרים דכתיב בהו קמח קלי קמח העשוי מן קליות ולא בעי למימר וקלי דסברי דקלי ראוי לאכילה מעיקרא: עד קלי מאי איכא למימר כלומר קודם שיבא לידי קלי וקמח איכא למיחש דלמא אתי למיכל בשעת קצירה וטחינה: יום הנף היינו יום שמניפין בו העומר יום ט"ז: עד עצם עד ועד בכלל: שאין ב"ד של כהנים מתעצלין שלא יקריבוהו קודם חצות

◆

שיטה מקובצת

א] החדש: ב] האיר המזרח מתיר. והא דתנן אין מביאין מנחות קודם העומר ולא מצי לשנויי למצוה דהא תנן ואם הביא פסול (אלמא) [אלא די"ל] קודם לעומר דמתני' ר"ל בט"ו או בי"ד (או) [אבל] בט"ז שרי: ג] למצוה. צ"ל דאפילו עשה ליכא דהא פריך בסמוך משום מצוה ליקום ולגזור ובפ"ק [דיו"ט] איכא דגזרינן אפילו גבי איסור דרבנן גבי ביצה: ד] דידא. ריחים המתגלגלת: ה] שלנו. קלי קמח: ו] קרב העומר: ז] אסור. בזמן שאין בהמ"ק קיים שנא' עד עצם ועד ועד בכלל משתעי קרא: ח] קמייתי להו: ט] מנחות שבמקדש: י] שבעמקים. אבל עמקים דבעל מותר ואינו כן דתנן במס' בכורים אין מביאין מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים אלמא כל עמקים אסורי' להביא וא"כ הק"ל אמאי לא קא חשיב נמי עמקים בהדי הרים דאין מביאין לקמן וי"ל דתנא ושייר. ותימה דבת"כ תנא קוצרים בית השלחים ומאי טעמא משום דכתיב ראשית קצירכם שקצירכם שוה פי' שקוצרים אותו בב"א יצא בית השלחים שבעמקים שאין קוצרים אותו בב"א שאין בישולו שוה דפעמים שבמקום זה מבושל קודם לזה ולמה לי האי טעמא תיפוק ליה משום דרשא דתרי קראי דמייתי לקמן וי"ל דדרשא דת"כ אינו אלא אסמכתא לשריותא דשלחים דודאי מדאוריי' ממקום שאי אתה מביא וכו' מיהו גזרו רבנן דלמא אתי למיכל מיניה ובשלחים לא גזרו משום פסידא ואסמכוה רבנן אקראי. תו"ח: